

GREVLINGEN

MEDLEMSBLAD | NATURVERNFORBUNDET I OSLO OG AKERSHUS (NOA) | NUMMER 4 | 2022 | 41. ÅRGANG

Hovedtema:

KLIMA- OG NATURKRISE MÅ LØSES I SAMMENHENG

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

AKTIVITETSKALENDER

Se NOAs hjemmeside og facebook-side for nærmere informasjon om arrangementene.

TEMAKVELD OM NOAS MARKAARBEID

TIRSDAG 15. NOVEMBER KL 18-21

STED: SØNDRE SANDÅS, SOGNSVEIEN 231 (NOAs KONTOR)

Vil du bli kjent med Naturvernforbundet i Oslo og Akershus og vårt arbeid i Marka? Leder av markagrappa Bjørn Faafeng og NOAs markaespart Erik Kagge forteller om hvordan NOA jobber for å bevare marka og de siste eventyrskogene. Har du lyst til å engasjere deg i å ta vare på Marka? Kom og lær om hvordan. Det blir enkel servering.

DUGNAD OG VINTERKLARGJØRING PÅ FRØNSVOLLEN

LØRDAG 19. NOVEMBER – SØNDAG 20. NOVEMBER

STED: FRØNSVOLLEN, NORDMARKA SØR

Bli med og gjør Frønsvollen klar for vinteren. Diverse vedlikeholdsoppgaver og sosialt samvær. Legg gjerne turen innom, også om du bare ønsker å slå av en prat!

Les mer om Frønsvollen og hvordan du finner frem:

<https://naturvernforbundet.no/noa/fronsvollen/category3252.html>

MØTE I NOAS MARKAGRUPPE

TIRSDAG 22. NOVEMBER KL 18

STED: SØNDRE SANDÅS, SOGNSVEIEN 231 (NOAs KONTOR)

Markagrappa møtes for å diskutere aktuelle markasaker.

Alle markainteresserte medlemmer er hjertelig velkommen!

MØTE I NOAS FJORDGRUPPE

ONSDAG 23. NOVEMBER KL 18

STED: SØNDRE SANDÅS, SOGNSVEIEN 231 (NOAs KONTOR)

Fjordgruppa møtes for å legge en plan for arbeidet i 2023.

Alle fjordinteresserte medlemmer er hjertelig velkommen!

Naturvernforbundet i Bærum feiret 50-årsjubileum i strålende høstvær

Naturen på Sjøholmen, vakkert høstvær og Stabekk Janitsjar laget en fin ramme om festen for de over 100 som hadde møtt fram til feiringen 25. september. Foto: Bo Wingård.

GREVLINGEN

Medlemsblad
Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus (NOA)
Sognsveien 231
0863 Oslo

Telefon 22 38 35 20
noa@noa.no, www.noa.no
Bankgiro 1280.05.02347

Redaktør:
Ingunn Lund-Vang
918 17 453
lundvanginn@gmail.com

Forsidebildet: Gammelskog i Østmarka. Gammelskogen tar opp og lagrer store mengder karbon og er samtidig et viktig levested for truede arter i skog. Foto: Erik Kagge.

© Naturvernforbundet i Oslo og Akershus 2022.
All tekst i artiklene kan fritt gjengis med referanse til Naturvernforbundet i Oslo og Akershus' kvartalsskrift Grevlingen, årgang, nummer, artikkelforfatter og artikkel. Fotografiene skal kun kunne gjengis etter innhentet tillatelse av fotograf og Grevlingens redaksjon.

ISSN 0803-6357

BLI MEDLEM
GI NATUREN EN STEMME

MEDLEMSKONTINGENT:
Hovedmedlem: 390,-
Familiemedlem: 450,-
Student: 200,-
Førsteårskontingent for student: 50,-
Pensjonist: 200,-

Kontoret på Søndre Sandås ved Sognsvann er åpent mandag, tirsdag og torsdag, kl. 10–14.

Grevlingen er miljøvennlig produsert og derfor svanemerket.

Trykk: itGrafisk
Opplag: 8.550

Velkommen til årets siste utgave av Grevlingen!

Når vi nå går inn i årets siste måneder kan vi oppsummere med at det har kommet en rekke negative nyheter på naturvernssiden i høst. Det har kommet sterke reaksjoner på regjeringens forslag til statsbudsjett, ikke minst når det gjelder skogvern. «Naturbudsjettet er skandaløst dårlig. - Her er det store kutt på viktige områder og ingen satsing for å stanse naturkrisen, sier Naturvernforbundets leder Truls Gulowsen. Naturvernforbundets innspill til statsbudsjettet for 2023 kan du lese på nettsiden til naturvernforbundet.no

I oktober kom det også en ny rapport, Living Planet Report fra WWF, som viser at verdens dyrestand har stupe siden 1970, og at den gjennomsnittlige nedgangen er på hele 69 prosent siden 1970. Dette er ikke akkurat oppløftende nyheter for en verden som sliter med både klima- og naturkrise. Sigmund Hågvær skriver om hvordan klimakrisen og naturkrisen henger sammen i denne utgaven av Grevlingen, og det er nettopp det at klima- og naturkrisen må løses i sammenheng som er hovedtema i årets siste utgave av Grevlingen.

Et annet viktig tema du kan lese om i denne utgaven er vern av kulturminner i Oslomarka, skrevet av Bjørn Faafeng, leder for markagruppa i NOA. Mange av kulturminnene i Marka er skjult eller vanskelige å se, de er ikke avmerket på kart, og mange er heller ikke registrert som kulturminner. Kulturminner er en viktig opplevelsesverdi i marka, og gir en historisk dimensjon til turen.

NOA har i høst gjennomført flere vellykkede aktiviteter, som «Naturen vi mister, om naturtap, sorg og håp» på Litteraturhuset hvor Sigmund Hågvær og Bredo Berntsen presenterte sine nye bøker. Begge bøkene er den perfekte grønne julegaven under

årets juletre. Det ble også avholdt Naturfilosofisk seminar og dette, samt andre arrangementer vil bli omtalt i neste utgave av Grevlingen.

Mange spør seg hva man kan gjøre for naturen om dagen. Bidra gjerne med å engasjere deg som frivillig i NOA, eller gi et NOA-medlemskap i julegave. NOA jobber for deg og naturen.

Ingunn Lund-Vang, redaktør

ARTIKLENE I DENNE UTGAVEN AV GREVLINGEN

- Maktkamp om skogbrukets kunnskapsgrunnlag
- Tør vi bytte tre bokstaver? Ut med «mer», inn med «nok»!
- NOA arrangement på Litteraturhuset: Engasjerende om norsk natur og naturvern
- Klimakrisen og naturkrisen henger sammen
- Hva koster et Fuglerede?
- Skogen og klimaet
- Norge: Europas batteri eller Europas grønne hjørne?
- NOA og OOF stiller krav til korrekt behandling av skogsbilveier!
- Oslomarka: En arena for folkehelse eller økosorg?
- Vern av kulturminner i Oslomarka - trenger vi en folkelig dugnad?
- Julegavetips
- Minneord, Ragnar Andreassen
- Bokomtale
- Stubbesitter
- Dikt

«Bare ved å gå alene i stillhet, uten bagasje, kan man virkelig komme inn i hjertet av villmarken. All annen reise er bare støv og hoteller og bagasje og skravling.»

John Muir

TELEFONEN VÅR ER BETJENT MANDAG, TIRSDAG OG TORSDAG FRA KL 10.00 TIL KL 14.00.

Maktkamp om skogbrukets kunnskapsgrunnlag:

Den segmenterte staten er her fortsatt

I dagens forvaltning av skogen i Norge ser vi fortsatt konturene av den første maktutredningens funn

"Kunnskapsbasert naturforvaltning" er et mantra som myndigheter og næringsaktører ustanselig gjentar. Men det er ikke nødvendig å studere norsk naturforvaltning særlig inngående for å oppdage at den praktiske forvaltningen – altså hva som faktisk gjøres med naturen – ikke har et entydig kunnskapsgrunnlag. Det som presenteres som et faglig fundament er ofte et målrettet utvalg fra forskning og andre kilder.

Et aktuelt eksempel er myndighetenes og skogbruksorganisasjonenes argumentasjon for et mer intensivt skogbruk – det vil si flatehogst, monokulturer og gjødsling – som et ledd i arbeidet mot klimaendringer. Dette ble sterkt fremhevet i Hurdalsplattformen, og AP og SP ble enige om å kutte i bevilgningen til skogvern. At strategien har begrenset støtte blant skogforskere, kom godt fram i en reportasje om skogplanting i Dagens Næringsliv for noen uker siden. Også NRK har tatt opp dette, og i Sverige har SVT virkelig oppdaget kunnskapskonfliktene som omgir skogbruket. Regjeringens og skogbruksorganisasjonenes felles strategi kan rett nok finne en viss støtte i forskningen, og da særlig den som utøves av institusjoner som står landbruksmyndighetene nær, men hovedtyngden av nyere studier går i motsatt retning: Om målet er utnyttelse av skogens evne til karbonlagring, bør vi slutte med flatehogst, grøfting, markberedning og gjødsling, og for all del la den eldste skogen stå. Altså nøyaktig det motsatte av det regjeringen og skogbruket ønsker, og som de hevder å ha faglig grunnlag for å anbefale. Hvordan er det mulig for skiftende regjeringer å framføre påstander som blir mer og mer svekket, tilsynelatende uten motforestillinger? Man kunne i det minste tenke seg innrømmelser av at det finnes vitenskapelig uenighet. Det skjer ikke, og det er forståelig at noen synes ordet "propaganda" er ganske dekkende.

Men det er ikke fullt så enkelt. At kontrollen over "skog-og-klima"-diskursen handler om makt kan virke åpenbart, ettersom tydelige forsknings-

resultater ignoreres. Det vi står overfor er likevel ikke en sosialdemokratisk utgave av George Orwells sannhetsministerium. Staten driver heller ikke med brutal undertrykkelse av kritiske forskere, slik vi ser i andre deler av verden. Mekanismene er mer kompliserte enn som så. Vi kan nærme oss en forståelse ved å gjenopplive et sentralt begrep fra den første maktutredningen, nemlig *den segmenterte staten*. Det må suppleres med sosiologisk teori om kamp for hegemoni på *sosiale felt*, samt begrepet *ontologisk politikk*, som viser hvordan kunnskapssystemer ikke bare fortolker, men *skaper* ulike objekter for forvaltning.

Skogfeltet er et instruktivt eksempel på noe mer allment, og et vi nå studerer i forskningsprosjektet ECOREAL. Striden om skogbrukets klimateffekt er et viktig tema der, men et vel så klargjørende eksempel kan hentes fra et annet konfliktområde, nemlig

skogbrukets virkning på biologisk mangfold. Forvaltningen av skog berører også den andre store krisen vi står overfor; naturkrisen som FN-panelet IPBES har ropt et høylytt varsko om, og som drives fram av nettopp slike arealbruksendringer som moderne skogbruk. Ifølge Artsdatabanken lever ca. 48 % av artene som er klassifisert som truet på den norske rødlista i skogen, og biologer fastslår at de fleste er truet på grunn av skogbruket.

To rapporter – to virkeligheter?

Nylig kom det to fagrapporter om skogen i Norge. De trakk vidt forskjellige konklusjoner om skogens tilstand. Mens den ene hevdet at den økologiske tilstanden i skogen er dårlig og at dagens forvaltning vil medføre ytterligere forverring, hevdet den andre at det står bra til og at forvaltningen er god.

Den første rapporten ble skrevet av forskere ved Norsk institutt for naturforskning, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet og den svenske artsdatabanken på oppdrag fra Miljødirektoratet¹. Arbeidet var en oppfølging av Solberg-regjeringens handlingsplan for naturmangfold, «Natur for livet», hvor det var nedfelt en ambisjon om å skaffe oversikt over tilstanden i alle økosystemer. Rapporten konkluderte med at norsk skog langt fra har god økologisk tilstand. Særlig skogbruk og teknisk infrastruktur ble utpekt som årsaker. Rapporten understreket at gammel skog med død ved, som er kritisk viktig for et stort antall arter, er fragmentert og utgjør en liten del av skogen.

Den andre rapporten ble publisert av Landbruks- og matdepartementet (LMD), og var skrevet i samarbeid med representanter fra Klima- og miljødepartementet (KLD)². Rapporten skulle også følge opp mål fra «Natur for livet», nemlig å kartlegge den eldste, biologisk viktige skogen, og sikre den en god forvaltning. Imidlertid ble det slått fast at begge oppgavene allerede er fullført. I rapporten hevdtes det at vi har god kunnskap om hvor den eldste skogen står, og at dagens forvaltning er velegnet for å ta vare på disse områdene. Konklusjonen var at det står bra til i skogen som følge av skogbrukets selvplagte miljøhensyn.

Den segmenterte staten

I den første maktutredningen, som ble avsluttet for 40 år siden, fikk begrepet om *den segmenterte staten* en sentral plass. Et hovedfunn var at staten ikke utgjorde én maktfaktor, men at den var splittet opp i deler som ikke bare trakk i ulike retninger, men kjempet om makten over politikkområder. I motsetning til konsolidert, altså enhetlig, var staten

segmentert. Segmentene bestod ikke bare av fløyer innenfor statsapparatet, men også private og frivillige aktører, fra for eksempel næringslivet og ideelle organisasjoner. En sentral del av segmentbegrepet er at forskningsmiljøer og annen ekspertise også inngår. Disse bidrar med vitenskapelige argumenter som tjener segmentets interesser.

Bildet som tegner seg av dagens skogforvaltning har klare likhetspunkter. Skjematisk framstilt foregår det en kamp om innflytelse mellom to segmenter som begge har interesser i skogen. Interessene er mangfoldige og begrenser seg ikke til de økonomiske. For mens skogbrukssegmentet, bestående av blant annet skogbruksmyndigheter og skognæring, forfølger skogbruksinteresser, forfølger miljøsegmentet, det vil blant annet si miljømyndigheter og miljøorganisasjoner, miljøinteresser i skogen. Og der interesser knyttet til økt produksjon har størst legitimitet i skogbrukssegmentet, har interesser knyttet til naturen selv og dens arts mangfold størst legitimitet i miljøsegmentet.

Skogfeltet

I sosiologien er begrepet om *sosiale felt* sentralt. Felt oppstår rundt ulike virksomheter, som idrett, kunst, industri og landbruk. På et felt foregår det kamper om innflytelse mellom interessegrupper, og det ul-

Landbruks- og
matdepartementet

Rapport

Den eldste skogen og nøkkelbiotopene

1 Framstad, E. m.fl. (2021). Vurdering av økologisk tilstand for skog i Norge i 2020. NINA Rapport 2000.

2 Landbruks- og matdepartementet (2021) Den eldste skogen og nøkkelbiotopene. Rapport.

time målet er hegemoni. Men hegemoni er sjeldent. Et langt vanligere resultat av maktkampen er at én part oppnår en dominerende posisjon, men som stadig utfordres. For å beholde denne forsøker man å nøytralisere kritikk fra utfordrere.

Skogbrukssegmentets nøkkelinstitusjoner har eksistert i over hundre år. De fleste av miljøsegmentets institusjoner er langt yngre, og representerer en ny interessekonstellasjon som forsøker å få gjennomslag for sitt perspektiv. Skogbrukssegmentets mål er å beholde kontrollen over feltet.

Har miljøsegmentet lyktes? Svaret er både ja og nei. Det har fått innflytelse ved at visse miljøhensyn er tatt inn i skogbruksloven. Skogbruket har også inkorporert slike hensyn i sin virksomhet. Det er innført miljøregistrering i skog (MiS) og privat miljøsertifisering. Men skogbrukssegmentet har lyktes i å beholde kontrollen selv, med lite involvering fra andre. Sertifiseringsordningene er frivillige og private, uten offentlig innblanding. MiS-registreringene foretas av folk som skogbruket har engasjert. Ved selv å kontrollere praktiseringen av miljøhensyn, har skogbrukssegmentet buktet og begge endene.

Ontologisk politikk

For å forstå de sprikende virkelighetsbeskrivelsene kan vi ta i bruk den kunnskapssosiologiske inngangen *ontologisk politikk*. Her handler det ikke bare om politikk i betydningen avgjørelser om hvordan man skal handle i en gitt virkelighet. Minst like viktig er det hvordan man avgjør hvilken virkelighet man skal handle i. Med dette utgangspunktet handler det ikke så mye om hvordan ulike aktører har forskjellige perspektiver på én og samme ting, men hvordan aktørenes grunnleggende forståelser og praksiser er med på å forme, eller iverksette, *ulike* virkeligheter. Et objekt kan inngå i praksiser som får ulike konsekvenser ved at det *blir* ulike ting – ikke bare i ontologisk forstand, men også fysisk. I vårt eksempel blir spørsmålet: hvilke skoger *iverksettes* av henholdsvis skog- og miljøsegmentet?

Skogbrukssegmentets skog er skapt av kultivering og avvirkning. Tilstanden er god og i stadig bedring. Det anerkjennes at noen skogbrukspraksiser kan påvirke arter negativt, men segmentets egen miljøinnsats beskytter mot dette. Dermed iverksettes en menneskeskapt skog som er økonomisk rasjonell. Den er ikke bare motstandsdyktig mot inngrep, men styrkes av dem.

Hos miljøsegmentet, derimot, er skogen først og fremst et økosystem; et mangfold av leveområder for myriader av arter. I sin opprinnelige form har skogen en naturlig dynamikk, men denne forstyr-

res av gjennomgripende menneskelig påvirkning. Resultatet er at skogen er i dårlig økologisk tilstand. Miljøsegmentets skog må beskyttes mot intensivt skogbruk. Dermed iverksetter miljøsegmentet en naturlig og sårbar skog, som må forvaltes på en helt annen måte enn skogbrukssegmentets økonomisk rasjonelle produksjonsskog.

Hvem sin kunnskap får begrunne politikken?

Det produseres altså rapporter med motstridende konklusjoner om skogen. Hvilken kunnskap vil bli brukt i politikktutforming og legges til grunn for praksis?

For å si noe om dette, tar vi en sving tilbake til temaet skogbruk og klima. Her har vi erfaringer som går lenger tilbake i tid, og som derfor viser et faktisk hendelsesforløp. I 2012 fikk NINA i oppdrag av det daværende Direktoratet for naturforvaltning å kartlegge effekter på biologisk mangfold av skogsgjødsling. Kunnskapen skulle benyttes i arbeidet med å utvikle miljøkriterier for gjødsling med nitrogen. Bakgrunnen var et ønske om å øke opptaket av karbon gjennom økt tømmerproduksjon (også et næringspolitisk mål). Rapporten³ konkluderte imidlertid med at nitrogengjødsling ville gi negative økologiske effekter og at klimagevinsten i beste fall var usikker, fordi gjødsling kunne øke utslipp av

3 Aarrestad, P.A. m. fl. (2013) Effekter av treslagsskifte, treplantning og nitrogengjødsling i skog på biologisk mangfold. NINA Rapport 959.

N₂O (en 300 ganger kraftigere klimagass enn CO₂) og fordi den betydelige karbonlagringen i jorda vil bli redusert. Rapporten anbefalte ikke nitrogen-gjødsling som klimatiltak.

Året etter kom en annen rapport⁴. Den var et resultat av samarbeid mellom Statens landbruksforvaltning, Norsk institutt for skog og landskap og Miljødirektoratet. Her ble det konkludert med at gjødsling av skog er et egnet virkemiddel for å redusere klimagassutslipp. De negative effektene på naturmangfold ble anerkjent, men vurdert som mindre viktige enn opptak av karbon i levende trær.

Vi kan trygt si at denne argumentasjonen har blitt svekket i tida som har gått, og at det er NINA-rapportens konklusjoner som samler stadig mer vitenskapelig støtte. I klimapolitikken er det likevel den siste rapporten som har utgjort kunnskapsgrunnlaget. Etter at rapportene ble utgitt etablerte regjeringen en ordning som subsidierer skogsgjødsling, som derfor ble tidoblet på ett år. Ordningen er karakterisert som et klimatiltak og rapporteres til klimakonvensjonen UNFCCC, uten forbehold og i strid med forskningsresultater som viser det motsatte.

Her må vi også si noe om miljømyndighetenes rolle, ettersom deres medvirkning i begge de «skogbruksvennlige» rapportene kan se ut til å forkludre vår segmentmodell. Dels viser dette at segmentene kan være porøse, men også at politiske føringer påvirker maktbalansen i feltet. Kanskje kan miljømyndighetenes (motstrebende?) aksept av skogbrukssegmentets virkelighetsforståelse indikere at hegemoni nesten er innen rekkevidde. Det er også et eksempel på at staten, når den legger bredsida til, ikke vil ha noe av ulønnsomme klimatiltak. Plunder og heft for skogbruket kan ikke godtas, uansett hva vitenskapen sier. Det står likevel fast at Miljødirektoratet jevnlig bestiller rapporter som konkluderer på måter som skogbrukssegmentet ikke liker, og som – ikke minst – forsyner miljøorganisasjonene med mye av deres argumentasjon.

Vi kan ikke si med sikkerhet hvilken innflytelse rapportene om økologisk tilstand og om den eldste skogen vil få, men behandlingen av dem forteller allerede en del. Mens LMD-rapporten ble delt på Regjeringen.no, av skogbrukets organisasjoner og i deres mediekanaler, var delingen av NINA-rapporten begrenset til Miljødirektoratets nettsider samtidig som den ble møtt av ganske høyrosten kritikk fra skogbrukssegmentet. Den ujevne eksponeringen er et eksempel på at skogbrukssegments makt til å sette dagsorden overgår miljøsegmentets, og det er ganske forutsigbart at LMD-rapporten vil få stor

innflytelse på praktisk skogforvaltning.

Skogbrukssegmentet er i stand til å nøytralisere miljøsegmentets grunnperspektiver i kampen for hegemoni. Slik settes standarden for fremtidig skogforvaltning, som etter alt å dømme vil innebære intensivering av driftsformer som vi med økende sikkerhet kan si er skadelige for både klima og biologisk mangfold.

Den norske staten har forpliktet seg til å bekjempe sektorbarrierer i miljøpolitikken. Eksempler er Konvensjonen om biologisk mangfold og Solberg-regjeringens bærekraftmelding som kom i juni. Likevel ser vi at den segmenterte staten lever i beste velgående, og at et segment har overlegent mest makt over skogforvaltningen. Selv om skogbrukssegmentet utfordres, har det få problemer med å beholde sin dominerende posisjon.

Gjengitt med tillatelse fra artikkelforfatterne. Kronikken stod først på trykk i Morgenbladet, 28.12.2021
<https://www.nina.no/Om-NINA/Aktuelt/Nyheter/article/maktkamp-om-skogbrukets-kunnskapsgrunnlag>

4 Haugland, H. m.fl. (2014) Målrettet gjødsling av skog som klimatiltak – egnede arealer og miljøkriterier. Miljødirektoratets rapportserie M174/2014.

Tør vi bytte tre bokstaver? Ut med «mer», inn med «nok»!

Skal menneskene på Jorden fortsette dagens ressursforbruk, trenger vi ikke én, men to til tre jordkloder.

La oss starte banalt og grunnleggende: Du, vi som skriver dette og alle andre mennesker tilhører arten *Homo sapiens*. Måten vi tenker på er formet av at vi i 300.000 år har kjempet for å overleve som art. Når vi lenge var noen få mennesker i en overveldende og fiendtlig natur, var det smart på kort og lang sikt alltid å skaffe seg *mer*. *Mer* kjøtt når man jaktet. *Mer* land til jordbruk og flere tamme dyr. *Mer* tømmer til hus og båter.

Våre forfedre og formødre var ikke romantiske idealister som levde i idyllisk harmoni med naturen. Når mennesker spredde seg til nye kontinent for titusener av år siden, forsvant mange dyre- og fuglearter raskt der de kom.

Denne kampstrategien fungerte glimrende. Fra å være en bitte liten flokk moderne mennesker er vi nå den i særklasse mest tallrike store arten på planeten. Vi brukte 300.000 år på å bli 1 milliarder mennesker i 1803. Så har det gått fort og fortore.

En gang på 1960-tallet hadde vi ikke bare vunnet kampen for å overleve, vi dominerte og forbrukte natur over hele kloden. Den gang var vi tre milliarder, nå er vi snart åtte milliarder mennesker.

Enorm forbruksvekst

Ofte av oss bruker også mye mer ressurser. Her i Norge har vi fire- til femdoblet forbruket. Vellykket kamp mot fattigdom har løftet hundrevis av millioner mennesker i land som Kina, India, Indonesia og Brasil opp til samme kjøpekraft som vi i Norge har.

Økt levestandard, redusert barnedødelighet og økt levealder i nesten alle land er i seg selv en fantastisk suksess for oss alle. Det lille skåret i gleden er at vi om vi skal fortsette dagens ressursforbruk, trenger vi ikke én, men to til tre jordkloder.

Den enorme befolknings- og forbruksveksten har gått så fort at hjerlene og instinktene våre ikke har hatt sjans til å endre seg. Det som var smart i 300.000 år, er ferdig pro-

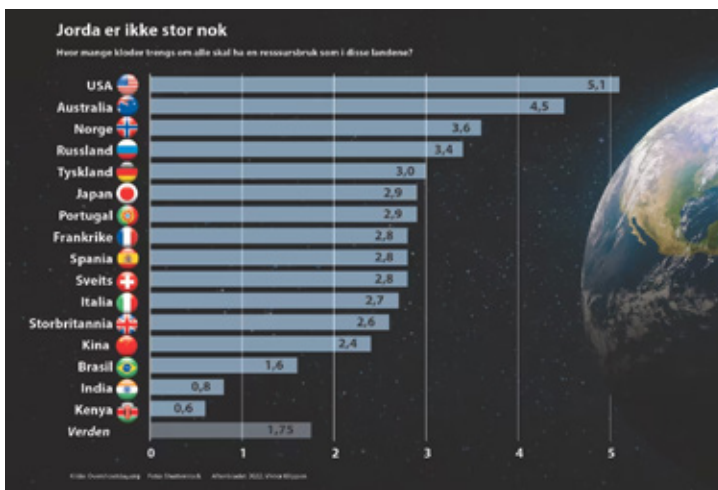
grammert inn i instinktene våre. De grunnleggende refleksene våre endres ikke på 50–60 år – selv om vi rasjonelt nå vet at det som var smart så lenge, nå er helt ødeleggende.

*«Mer» kan ikke lenger være svar på alle utfordringer.
Det nye svaret er: Hva er «nok» til å leve det gode liv?*

Klare vekkere

Kriser som covid og krigen i Ukraina viser vår avhengighet av ressurser fra hele kloden. Ting vi har tatt som en selvfølge blir vanskelige å få tak i når produksjon og transport av både råvarer og ferdige produkter fra steder vi knapt har hørt om stopper opp eller forsinkes. Prisene på alle varer stiger, ikke minst går energiprisene gjennom taket.

Strømprisene er et sjokk for oss her i Norge. Vi produserer enorme mengder energi i form av olje og gass. Der har vi stort sett feiret høye priser. Omtrent all produksjon har jo blitt eksportert. Men eksport av en liten del av strømmen vår har (sammen med mange andre ting) gitt oss priser på strøm opp mot 2000 prosent høyere enn det vi tidligere har sett på som «normalt». I bunn ligger det at ren strøm fra vannkraft er en begrenset ressurs. Som alt annet vi forbruker. Norge har hatt billig strøm som et konkurransefortrinn for industrien, og som en trøst for

oss innbyggere i et land i utkanten med mye vinter.

Det interessante nå er hvordan problemet med høye strømpriser skal løses. Mange kommer, etter vår mening, med det instinktive og urgamle svaret: Bare vi skaffer oss *mer*, så forsvinner alle problemer. Det ropes på *mer* vindmøller i sårbar natur. Andre vil ofre de siste vassdragene som ble vernet etter grundige debatter, for å få litt *mer*.

Men den gamle løsningen virker ikke bedre enn som da en trodde at to ekstra filer på motorveiene skulle fjerne bilkøene i Houston. Hvis vi skal satse videre på ny kraftkrevende industri, elektrifisering av sokkelen, elektrifisering av biler, busser, skip og fly hjemme, og eksport ut, så vil vi raskt bruke opp en hvilken som helst mengde ny strøm vi klarer å produsere. Selv om vi ofrer den siste villreinen, den siste ørna og den siste villaksen – og bare satser på *mer* ved å tapetsere hvert eneste fjell med veier og anlegg til nye vindmøller og demmer opp den siste lille bekk – så kan vi alltid bruke enda *mer*.

Mulighetene er der

Det vi må spørre oss om, på alle områder, er helt motsatt: Hva er *nok*?

Og nei, vi trenger ikke gå tilbake i tid og leve dår-

ligere. Vi har det strengt tatt ganske bra i dag, og vi kan skaffe oss noe mer strøm, helt uten nye naturødeleggelser. Vi kan bytte ut gamle turbiner i kraftverkene med nye og mer effektive turbiner. Det kan settes opp noen vindmøller i industriområder som allerede er bygget ut. Vi kan montere solcellepaneler på vegger og tak på nye og gamle bygg.

Enda bedre, vi har et enormt potensial for å spare energi. Energi tilsvarende titusenviis av vindmøller kan frigjøres ved å montere varmepumper på alle bygg som ikke har det.

Mulighetene er der, men vi må trene opp tankegangen vår til å spørre oss selv: Hva er *nok*? Klarer vi begynne der, så klarer vi å løse behovet for strøm og det meste annet. Det krever bare at vi bytter ut tre bokstaver.

Mer kan ikke lenger være svar på alle utfordringer. Det nye svaret er: Hva er *nok* til å leve det gode liv?

Kronikken og illustrasjon er tidligere publisert i Aftenbladet 24. september i år. Gjengitt med tillatelse av artikkelforfatter og Aftenbladet. <https://www.aftenbladet.no/meninger/debatt/i/765BxK/toer-vi-bytte-tre-bokstaver-ut-med-mer-inn-med-nok>

Engasjerende om norsk natur og naturvern

NOAs arrangement «Naturen vi mister. Tre bøker om naturtap, sorg og håp» ble holdt på Litteraturhuset i Oslo en høstfin dag i oktober. Tilnærmet fulltallig sal og engasjerte tilhørere gjorde arrangementet vellykket, selv om en av foredragsholderne, Bernhard Ellefsen, måtte utgå.

Biolog og professor emeritus Sigmund Hågvær formidlet både naturglede og sorg over ødeleggelser av naturen i sine dikt fra boken «Naturglede, økosorg og fremtidshåp», akkompagnert av naturfotograf Jørn Bøhmer Olsens bilder som en hyllest til naturopplevelsen. Sterke dikt om økosorg og naturtap, vakre skildringer av norsk natur og ikke minst naturens opplevelsverdi, som er av stor betydning for oss alle. Hågværs bok er en lyrisk kilde og formidler også det viktigste av alt, håpet om at naturen kan reddes.

Deretter fortalte Bredo Berntsen om hvordan boken «Grønne tekster» ble til, og underholdt oss med historier rundt temaer i fra boken. I «Grønne tekster» har forfatter og universitetsbibliotekar Berntsen håndplukket tekster fra naturvernets historie de siste 100 årene. Berntsen selv beskriver det som «et utvalg av artikler i form av ytringer gjennom årene om det viktige ved det som først ble kalt naturfredning, senere natur- og miljøvern».

Berntsen formidlet også om norske naturverdier, og om ildsjeler som norske kunstnere og forfattere, deriblant skogens forfatter og bjørnens forsvarer i Vassfare, Mikkjel Fønhus, og var også innom både troll og folkeeventyr, gauper og norsk landskapsmaleri i sin fortelling.

NOAs styreleder Nikolai Norman ledet oss gjennom både arrangementet og kveldens debatt med stødig og kunnskapsrik hånd. Panelet på scenen som besvarte spørsmål fra salen bestod av Sigmund Hågvær og Bredo Berntsen.

Sigmund Hågvær leste dikt og naturskildringer fra den vakre boken «Naturglede, økosorg og fremtidshåp» for et lydhørt publikum i salen. Bredo Berntsen på sidelinjen til venstre på scenen. Foto: Lars Wilhelmsen.

Klimakrisen og naturkrisen henger sammen

Klimakrisen og naturkrisen griper sterkt inn i hverandre. Handler vi uklokt, vil de to krisene forsterke hverandre. Men handler vi smartere, kan det motsette skje: Et mer stabilt klima vil redde natur, og vern om naturen vil bedre klimaet. La oss se nærmere på sammenhengene.

I dag er verden dårlig både på å redde klimaet og å bevare naturmangfoldet. Det betyr at de to krisene forsterker hverandre. Det siste året har vi sett hvordan varmebølger i Europa og USA har tørket ut vassdrag og brent i stykker nasjonalparker. Asia har vært utsatt for enorme skogbranner i Sibir, nådeløs tørke i deler av Kina og styrtregn og flom i Pakistan. Både mennesker og natur lider under slikt ekstremvær.

En langsiktig effekt av global oppvarming er at dyre- og plantearter må finne nye levesteder. I Europa har insekter, fugler og andre dyr begynt å trekke nordover for å «finne igjen» sitt klima. Slike vandringer er risikable, både fordi artene møter fysiske hindringer, fordi de kommer inn i ulevelige miljøer, eller fordi de angripes av rovdyr eller konkurrenter. Der hvor det er fjell, kan riktignok noen arter få det kjøligere ved å vandre oppover i høyden i stedet for en lengre vei nordover. Men en slik snarvei finnes ikke for dem som allerede lever på toppene – som den særegne fjellfloraen.

I havet har klimaendringene flere virkninger. Torsken vil ha kaldt vann og trekker til nye gyteområder

i nord. Makrellen forviller seg helt opp til Svalbard. I tropiske hav ser vi hvordan en halv grads oppvarming er nok til at korallrevene blekner, og mangfoldet av underlige fiskearter forsvinner. Økt karbondioksid i atmosfæren fører til et surere hav. Det skader kalkkrevende organismer som dyreplankton, kalkrørsormer, snegl, muslinger og blekkspruter. Slike organismer er viktige i havets næringskjeder. Vil et surere hav produsere nok dyreplankton til de store hvalene – og fisk til menneskene?

La oss nå snu på det og spørre hvordan dårlig omsorg for naturen kan forsterke klimaendringene ved at karbondioksid frigjøres. Et godt eksempel er hvordan vi forvalter klodens store karbonlagre: Myrer, våtmarker og skoger. Myrer er fantastiske konstruksjoner av torv og vann, langsomt bygget opp av tålmodige torvmoser. Våre norske myrer er blitt til gjennom ti tusen år, de kan ikke flyttes, men veldig lett ødelegges. Drenerte myrer frigjør sitt karbonlager i form av karbondioksid. Også norske barskoger, og resten av taigaen på den nordlige halvkulen, inneholder enorme lagre av karbon. Aller mest i jord og humus! Etter flatehogst, som fører til at solvarmen kommer til i skogbunnen, blir deler av humuslaget brutt ned og karbondioksid frigjort. Alternative hogstformer bør derfor vurderes.

All permanent fjerning av skog, slik det nå skjer i mange tropiske områder, frigjør karbondioksid til atmosfæren. Klimaforskerne advarer om at Amazonas faktisk kan tørke inn, med tap av verdens mest artsrike skoger! Regnskogen lager nemlig sitt eget regn, men denne evnen forsvinner hvis skogen blir for liten. Skjer dette, vil redusert nedbør også ødelegge for dyrking. De som hogger skogen i Amazonas for å dyrke, kan miste både skogen, matjorda og klimaet.

Altså: Vår innsats for en levedyktig fremtid må ikke være en enøyd klimakamp, men en felles kamp for klima og naturverdier. Det internasjonale Naturpanelet har sagt klart fra at én million av klodens åtte millioner arter er truet. Her til lands, hvor den nasjonale rødlisten nå teller fem tusen dyre- og plantearter, har vi klare naturvernopp-

Klimakrise eller naturkrise? De henger sammen og kan forsterke hverandre. Foto: Alexander Gresbek/Pixabay

gaver. Vi kan ikke fortsette å forbruke, ødelegge og fragmentere natur slik som nå. Den arealkrevende villreinen, som presses av hyttebygging og forstyrrelser, er havnet på rødlisten. Vi har begynt å forstå verdien av å bevare myrer og andre våtmarker – ikke bare som karbonlagre, men også for å dempe flom og for å sikre vann i tørkeperioder. Likevel dreneres og fjernes myrer i landskapet. Vi er klar over at halvparten av de truede artene er knyttet til gammel skog, men gir samtidig statstilskudd til å hogge i de eldste skogene. Stortinget har vedtatt at ti prosent av skogen skal vernes, men vi er bare halvveis. Ver-net går med sneglefart fordi saken ikke prioriteres på statsbudsjettet. Et viktig poeng er at vi må sikre store nok verneområder i skog, slik at ikke hele reservatet eller nasjonalparken, med sine særegne arter, ødelegges i en skogbrann eller en stormfelling.

Norsk naturvernhistorie viser at staten ikke makter naturvernoppgavene alene. Våkne fagmiljøer, enkeltpersoner og organisasjoner er nødvendi-

ge varslere og pådrivere. Nå må vi gjøre hverandre gode, som det heter i lagidretten. Vi må gjøre tiltak som monner for begge krisene samtidig, og tenkin-gen må være langsiktig og økologisk.

I løpet av vel 50 år er økologi gått fra å være et fag for spesielt interesserte, til å bli selve nøkkelen til fremtiden. Økosystemtjenestene utgjør en viktig pakke i naturvernet: Pollinering, jordsmonndannelse, produksjon av rent vann, mat og medisiner. Men også forskning, undervisning og opplevelsesverdier. I tillegg har vi etikken med artenes rett til å leve, og at vi burde respektere de livsformene som har lenge hevd på kloden en det ferske mennesket.

Over hele vår usikre fremtid ligger faren for at naturens struktur og funksjon kan svikte. Om økosystemene kollapser, hjelper det ikke å redde klima-et. Nå trengs en dugnad for naturen. Vi er i økologi-ens tidsalder.

Angående økosystemtjenester:

Hvad koster et Fuglerede?

Det kan vel ikke koste meget, næsten intet, svarer nok de fleste paa ovenstaaende Spørgsmaal.

Men det er en stor Feiltagelse, og et tysk Blad har nok ikke saa Uret i sin Beregning, at et Fuglerede kan koste sine gode Tusen Kroner.

Tusen Kroner – det er jo Vanvid!

Nei, det er det ikke; hør her!

Lad os antage, at en uforstandig Gutunge tager et lite Fuglerede, hvor i f.Ex et Havesanger- eller Rødstjertpar har 5 små Unger. Diss omkommer da ynkelig.

Men fem saadanne smaa Munde spiser meget, om de faar være i Fred og mades af sine Forældre. Lad os sige at hver Unge kun spiser 50 Larver i Døgnet; det udgjør daglig 250 Larver for dette Rede. Og om vi antager at Redet havde faaet sitte uantastet i 30 Dage, vilde de fem Fugleunger i denne Tid have slugt 7500 Larver.

Men hver Larve er paa sin Side en forfærdelig Storæder, hvor den fraadser på vore Frugttræer. Man ved bestemt at en Larve daglig fortærer saa meget Blade og Blomster, som den selv veier.

Lad os nu sige, at hver Larve daglig ødelægger kun én Frugt, og at de 7.500 Larver kun lever 30 Dage hver – da har de i denne Tid ødelagt ikke mindre end 225.000 Frugter, fordi den uforstandige Gutunge har ødelagt dens Ødelæggere, de små Fugleunger.

Nu er Regnestykket klart. 225.000 Frugter, f. Ex Æbler eller Pærer, det gjør om man kun beregner 1/4 Øre Stykket, i alt 1125 Kr.

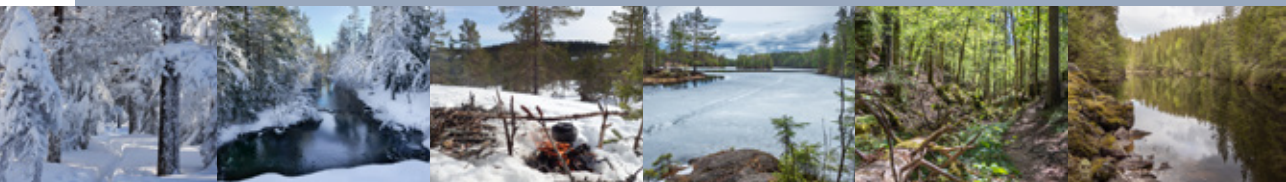
Om de tankeløse Gutter betænkte dette, lod de nok de smaa Fugleunger i Fred.

Fra Varden, 18. Aargang
Varden ble etablert i 1874,
dvs. at artikkelen er fra 1892.

MARKAKALENDEREN 2023 **EN GAVE MED VARIG VERDI**

Også i år utgir NOA en kalender med 12 flotte bilder og 12 turforslag fra Marka. Turforslagene som er på baksiden har varig verdi – turene kan du glede deg over, igjen og igjen.

RABATT VED KJØP AV MER ENN ÉN KALENDER
2–4 EKS 150,-/STK | 5–10 EKS 140,-/STK | 11–20 EKS 120,-/STK

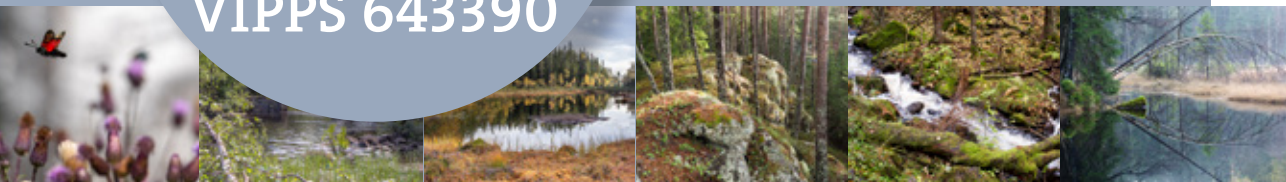

MARKAKALENDER 2023

160,-/stk.

VIPPS 643390

Hver kalender vi selger, gir oss frie midler til å gjøre vårt viktige arbeid!

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus

SKOGEN OG KLIMAET

Det som betyr noe for klimaet er hvor mye karbon vi til enhver tid greier å holde bundet i økosystemene. For skogens del befinner 80-90 % av karbonlageret seg i jordsmonnet. Det nytter ikke utelukkende å se på bindingstakten i plantefeltene, vi må også se på utslippene forbundet med hogst og med karbonets livsløp etter hogst.

Flatehogst, som benyttes i 90 % av tilfellene medfører kraftige utslipp av karbon fra jorda. Ved at vi fjerner alle trærne på en flate mister vi også det grønne produksjonsapparatet – karbonbindingen stopper opp. Men enda verre er det at næringstransporten fra trærnes fotosyntes opphører – livsviktig næring til soppfloraen stopper opp – noe som fører til at nedbryterne i jordsmonnet få overtak over mykorrhizasoppene – skogsjordas største karbonbank. Vi får en til dels kraftig nedbryting av organisk materiale, med tilhørende karbonutslipp.

Somskogbrukerevet, stoppetilveksten mye fortere opp i en ensaldret skog enn i fleraldret skog. Det betyr at trærne raskere blir hogstmodne – økonomisk. Dette medfører at vi hogger trærne i en fase der de virkelig kunne starte den store karbonbindingen i sitt velutviklede trekrone. I stedet slipper vi store mengder karbon fri i løpet av en meget kort periode, og lenge før trærne er utvokst.

Grovt sett kan vi si at halvparten av tømmeret går til sagbruk, resten til masseindustrien. Det som går til masseindustrien har en gjennomsnittlig levetid på under et år, før karbonet på nytt er sluppet ut i atmosfæren. Sagbrukene er ikke lenger flinke til å utnytte tømmeret - en stor andel blir til avfall i form av flis, som ofte brukes til å fyre opp materialtørker. Det er antakeligvis ingen overdrivelse å si at kun 20 % av tømmeret havner i varige konstruksjoner.

«Varige» er også et relativt begrep. Med hurtig-

vokste plantefelt får vi svake materialer med kort levetid før de må skiftes ut. Skogen vokser for raskt og hogges for tidlig til å få fram den gode nordiske virkeskvaliteten. I stedet for å bygge hus som kan vare i flere hundre år, kan vi ikke påregne mer enn 30-40 års varighet på moderne bygninger.

Som om ikke dette var nok, så viser en rekke forskningsarbeider at naturskog i reservatene fortsetter å binde karbon i jordsmonnet – også etter at det måtte ha oppstått en balanse mellom tilvekst og avgang av trær.

Skal skogen gi et bidrag som monner i klimaarbeidet, bør vi satse på tre tiltak:

- Vern av de siste naturskogene og skog som aldri har vært flatehogd (husk at naturkrisen av FN karakteriseres som mer alvorlig enn klimakrisen!)
- Forlenget omløpsti i plantefeltene. Ved å la skogen få bli 10 – 50 år eldre enn i dag vil vi både binde store mengder og opprettholde stort lager
- Vi må slutte med flatehogst og satse på plukkhogst (hogst av enkelttrær, slik at det hele tiden er skogdekke på arealet). Plukkhogst medfører at vi opprettholder produksjon og karbonbinding etter hogst og at sukkertilførselen til nytteorganismer videreføres og det meste av karbonutslippet fra jordsmonnet unngås.

På denne bakgrunn bør myndighetene intensivere arbeidet med skogvern, belønne forlenget omløpsti før trærne hogges, og gi romslige insentivmidler til omlegging fra flatehogst til plukkhogst. Vi kan ikke i lengden forsvare ødeleggelse av unik natur for å videreføre en for lengst utdatert hogstpraksis som sterkt presser naturens tålegrenser.

Før flatehogst i eldre skog i Rognedalen, Heikampen.
Foto: Erik Kagge.

Etter flatehogst: Store økologiske verdier har gått tapt.
Fra Rognedalen, Heikampen. Foto: Erik Kagge.

Norge: Europas batteri eller Europas grønne hjørne?

Energi er en begrenset ressurs. Men det er også inakt natur. Nå står de to verdiene mot hverandre her til lands. Vinner energien, vil naturen påføres store og irreversible inngrep. Vinner naturen, er det fordi vi verdsetter den høyt. Så høyt at vi bruker vår kløkt til å produsere og forvalte energi på nye og smarte måter. Og mulighetene er mange: Oppgradering og utskifting av gamle vannturbiner, etterisolering av hus, varmepumper, solceller og ulike typer av energisparing. Fra flere hold er det til og med blåst nytt liv i kjernekraftdebatten. Den tvinger seg fram nå. Der som kjernekraft kunne bli trygg, ville den bidra til å løse både klimakrisen og naturkrisen. Verden kunne bli elektrisk uten altfor store naturinngrep. Tanken er besnærende, men lagringsproblemet og faren for ulykker legger mørke skyer over debatten. Vi må forberede oss på at kjernekraftdebatten vil vokse. Den debatten tror jeg vi må ta.

Det er teknisk sett mulig å gjøre norsk natur om til en «energifabrikk». Det er mye vann og mange (fredete) vassdrag som renner «til ingen nytte», og vi har «vindressurser» nok i fjell og hei, og langs vår krokete kyst. En del mennesker synes tydeligvis det er OK om vi vrir ganske mye energi ut av naturen vår, og at vi kunne blitt «Europas grønne batteri». Argumentene mot er imidlertid mange og tunge. Det synes i hvert fall vi som er naturvernere. La oss ta en liten repetisjon.

Aller først bør det sies at selv en massiv utbygging av vann- og vindkraft i Norge bare vil dekke en svært liten del av Europas kraftbehov. Norge har ikke noe selvsagt ansvar for å levere kraft til Europa, men vi har et klart naturvern-ansvar i å bevare landskap og naturverdier som er unike, både i europeisk og global sammenheng. Vår dramatiske vassdragsnatur er i verdensklasse (selv om vi allerede har lagt noen av verdens største fosser i rør). Vassdragene har både opplevelsesmessige, biologiske, geologiske og kulturelle verdier, og de produserer rent vann. Derfor er også en god del vassdrag varig vernet (selv om det snakkes høyt i enkelte kroker i Stortinget om å slakte varig vernede vassdrag). Turister kommer langveisfra til gamle Norge for å oppleve den unike vassdragsnaturen, våre «breathtaking fjords», den ville, forrevne kysten eller de fredete fjellviddene uten menneskeinngrep (men kanskje med svirrende turbiner i horisonten). Og de kommer for å oppleve naturens dype ro. For å være midt i et landskap uten

menneskelig inngrep, for å få en smak av villmark – og hvis de er ekstra heldige, få et glimt av en trekken- eller beitende villreinflokk. Eller det er utenlandske fotografer som vet å verdsette dette unike (som vi er vant til), og som formidler verdiene slik at vi selv blir bergtatt. Og så er det alle økosystemtjenestene som gir livskvalitet: Vilt, fisk, bær og kanskje det å bli liten i stor natur mens problemene krymper med deg. Og ennå har vi ikke nevnt urskogsrestene, eventyrskogene, restbestander av ekte rovdyr og de bortgjemte orkideene på myrene. Velkommen til Europas grønne hjørne. Og vær klar til kamp.

Vindkraft medfører store inngrep i norsk natur. Inn/Pixabay.

NOA og OOF stiller krav til korrekt behandling av skogsbilveier!

Landbruksmyndighetene har lagt til grunn at bygging av skogsbilveier alene skal behandles i h.t. Landbruksveiforskriften (LVF) hjemlet i Skogloven. Større terrenginngrep krever imidlertid vedtak i reguleringsplan (Pbl §12-1,3.ledd). Innenfor Marka skal da stadfestelse av Klima- og Miljødepartementet innhentes. Departementet sjekker at tiltaket er forenlig med Markalovens formål. Etter LVF er landbrukshensyn overordnet formål med de konsekvenser dette får.

Losby Bruk AS er største grunneier i Lørenskog kommune med en skogeiendom som omfatter mer enn 50 % av kommunens areal.

Selskapet søkte i juni i år om 3,8 km skogsbilvei, Dammyrveien, i et tilnærmet urørt område av Østmarka. Kommunen la til grunn at veianlegget alene skulle behandles etter Landbruksveiforskriften og sendte ut invitasjon til friluftsforslagene 1.juli 2022 med frist for uttalelser, som etter to utsettelse ble satt til 1.oktober. Forskriften har som formål "...å sikre at planlegging og bygging av landbruksveier skjer på en måte som skal gi landbruksfaglige helhetsløsninger." (§ 1-1). Det skal samtidig legges vekt på naturmangfold, landskap, kulturminner og friluftsliv. Friluftsinnteresser er således ikke forskriftens primære formål.

Befaring med kommunen, skogeier og organisasjonene 18. august synliggjorde de omfattende naturskader og inngrep i sti og løypenett som prosjektet vil medføre. Etterfølgende NOA-, og ØV-befaringer har ytterligere bekreftet de mangelfulle miljøregistreringene som foreligger.

NOA, Østmarkas venner, OOF og i noen utstrekning DNT har gitt uttrykt sterke motforestillinger til veiprojektet. I den felles uttalelse Friluftsrådet (OOF) har avgitt er NOAs rettslige begrunnelse for hvorledes veianlegg som Dammyrveien skal behandles i sin helhet innarbeidet.

Dammyrveien er ..." et større anleggstiltak som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn. " Det kreves da reguleringsplan etter Plan- og bygningsloven § 12-1,3.ledd. Plan- og bygningsloven er en sektorovergripende lov som ikke er tilsidesatt av Landbruksveiforskriften.

Når reguleringsplan skal utarbeides følger det av Markaloven § 7,2.ledd at reguleringsplanen skal stadfestes av departementet og at slik stadfestelse er betinget av at tiltaket er forenlig med Markalovens formål.

Formålet er som kjent "... å fremme og tilrettelegge for friluftsliv, naturopplevelse og idrett." Dette formål bekrefter en overordnet målsetning som ikke ivaretas av Landbruksveiforskriften. Pbls plan-

bestemmelser kan ikke tilsidesettes av Landbruksveiforskriften!

Jeg kan vanskelig se at departementets vurdering vil falle ut i friluftslivets disfavør! Etter NOAs syn vil en sviktende oppfølging av reguleringsplankravet kunne føre til et ugyldig vedtak med alvorlige og irreversible naturskader som konsekvens.

Juridisk avklaring i Dammyrveisaken må forventes å få betydning for andre større veiprojekter som er til behandling innenfor Markalovens virkeområde.

Også på nasjonalt plan bør kravet til reguleringsplan kunne få betydning for skogsbilveier som faller inn under kategorien "større anleggstiltak". Korrekt planbehandling vil styrke organisasjonenes mulighet for å ivareta viktige naturverdier.

Sti i furulyngskogen i Østmarka hvor byggingen av Dammyrveien vil medføre store skadelige naturinngrep i området. Foto: Erik Kagge.

Osломarka: En arena for folkehelse eller økosorg?

Den 11. oktober hadde Dagsavisen et oppslag med tittelen «Folk føler et tap: I økosorg etter flatehogst». Bakgrunnen var en undersøkelse utført av WWF Verdens Naturfond, som viste at 54 prosent av befolkningen er fortvilet over flatehogst som totalt ødelegger skogbildet. Mange opplever en reell sorg over tapet av et skogsområde som har betydd mye for deres rekreasjonsmuligheter og livskvalitet. De lider et «stedstap» som kjennes smertelig. Bare 10 prosent var uenig i dette.

Professor i sosialmedisin, Per Fugelli, pleide å si at «Naturen er vårt største apotek». Gjennom sine pasienter hadde han erfaring for at naturen er en viktig kilde til helse og livskvalitet. Naturkontakt gir hverdagsmennesket påfyll av glede og energi – og kan være lindrende for personer som er i en livskrise. Naturen stiller ingen krav. Den tar imot deg med sin skjønnhet og ro. Den er døgnåpen og gratis. Og den svikter deg aldri.

Pandemien minnet oss om nærskogens mentalhygieniske verdi. Når man ikke kunne møte hverandre, kunne man møte naturen. Den ble et fristed for mange. Aldri før har det hengt så mange hengekøyer i skogene omkring hovedstaden.

Gammel, opplevelsesrik skog er blitt en knapp ressurs i Marka. Naturvernforbundet i Oslo og Akershus har med hell brukt ordet «eventyrskog» for å formidle opplevelsesverdiene i gammel naturskog. Dette begrepet ble også en politisk døråpner for anerkjennelse av opplevelsesverdier da Stortinget i 2009 vedtok Markaloven. Man innførte nemlig en hjemmel (paragraf 11) for å kunne verne områder i Marka på grunnlag av opplevelsesverdier. I etterkant er noen «friluftslivsområder» opprettet i Marka, der hovedkriteriet er opplevelsesverdiene. Men det aller meste av Marka er fremdeles skogbrukets boltreplass, også ganske nær der folk bor.

Som rekreasjonsområde for Norges største befolkningskonsentrasjon har Marka stor helsemessig betydning. Både de «avsidene» områdene og nærskogen er produsenter av livskvalitet – året rundt. Kanskje har man gått hele Marka igjennom på en gnistrende flott vinterdag, eller man bruker den nærmeste skogen til en oppfriskende kveldstur der hodet tømmes og gode opplevelser tas inn. Det er i nærområdet man virkelig kan følge årstidenes gang: Høre at bokfinken er ankommet, nyte midtsommerens blomsterflor, oppdage de første høstfargene, og glede seg over den første nysnøen.

I nærskogen burde man kunne unngå flatehogst helt, og bare skjøtte skogen forsiktig for å opprettholde naturmangfold og rekreasjonsverdi. Det er

altfor mange tilbakemeldinger på økosorg og raseri over at den nærskogen som produserte livskvalitet er rasert gjennom flatehogst, dype hjulspor, ødelagte stier og uframkommelig kvist og kvas. Noen steder har området der beboerne hentet daglig styrke blitt seende ut som en krigssone.

Fordi mange ulike samfunnsinteresser er knyttet til skog er det blitt krevende å være skogeier. Noen velger å «selge» skog til vern, og slike verneområder hvor man vet at naturen får utfolde seg fritt, blir verdifulle for friluftsliv og folkehelse. Skal vi ta allemannsretten på alvor, må vi bevare opplevelsesverdiene i Marka, både i Markas «hjerne», og nær der hvor menneskene bor.

Vi trenger egentlig en helt ny forvaltning av Marka, der flatehogst byttes ut med en plukkhogstform slik at både naturmangfold og rekreasjonsinteresser blir respektert og ivaretatt. Da må man tenke og handle annerledes, og i et langsiktig perspektiv. I denne sammenheng bør forvalterne av Oslo kommunes skoger berømmes for at de er på vei til å realisere en slik visjon. Man forsøker nå å unngå åpne flater og å etterlate et skogbilde som tjener både naturmangfoldet og opplevelsene. Monotone «granåkre» forsøker man å skjøtte slik at de kan bli til et mer variert skogbilde. Kommunens nye praksis viser at de tar sitt samfunnsansvar på alvor. Det hevdes også at plukkhogst er økonomisk forsvarlig. Bymiljøetaten får økende oppmerksomhet om sin nye giv og inspirerer andre. Naturvernet heier på initiativet og er i dialog. Helsemyndighetene burde også tre støttende til! Mange gode krefter burde kunne samles om et langsiktig mål: At Marka i større grad blir en arena for folkehelse og naturmangfold, og i mindre grad for økosorg.

Hvem bor her tro? Grevlingen eller en nisse? Nærskogen, og da spesielt gammelskog, byr på stor opplevelsesverdi for store og små. Her fra Sognsvann ikke langt i fra NOAs kontor. Foto: Ingunn Lund-Vang

Vern av kulturminner i Oslomarka - trenger vi en folkelig dugnad?

Oslomarka har i tidligere tider vært mye brukt til bosetting, beite og setring, jakt og fiske, industriell virksomhet og transport. Mange kulturminner etter disse aktivitetene er skjult under bakken eller er vanskelig å se for et utrent øye. Og er ikke kulturminnene merket av på et kart og i databaser, så «eksisterer de ikke», på samme måte som truede og sårbare planter og dyr i Marka. Hvordan kan vi unngå at kulturminner blir ødelagt for alltid, når vi ikke vet hvor de er?

Mer enn én million mennesker sokner til Oslomarka som friluftslivsområde. Mye bruk og tilrettelegging og vedlikehold av veier og løypetraser i Marka medfører fare for ødeleggelse av disse «usynlige» kulturminnene. Men vi er mest bekymret for de tunge skogsmaskinene.

Mangelfullt kunnskapsgrunnlag

Kulturminner som er fredet, er gitt et vern etter vedtak, eller vurdert som verneverdige av kulturmiljøforvaltningen, er registrert i Riksantikvarens database: Askeladden. Denne er tilgjengelig for forvaltningen og næringsdrivende i skogen. Problemet er at denne databasen er mangelfull. Svært mangelfull. Manglene er større i utmarka enn i mer bymessige strøk og i jordbrukslandskapet. Dette ble bekreftet av detaljert kartlegging - innenfor markagrensen i Lillomarka og østre deler av Maridalen av bl.a. tidligere oppsynsmann i Oslo kommunes skoger Håvard Pedersen. Her ble det funnet

mengder av kulturminner som ikke er registrert tidligere: tjæremiler, dyregreaver, markaplasser og mye annet. I nærliggende områder kjenner vi til omfattende industriell virksomhet gjennom mange århundrer som tømmerfløting, sagbruk, jernhammer, kruttverk, militær virksomhet osv. Disse aktivitetene er i liten grad registrert og synliggjort. Tilsvarende gjelder for mange andre områder av Oslomarka.

Hvorfor mangler så mange kulturminner i Askeladden? Trolig fordi antikvariske myndigheter har prioritert registreringer i byer, tettsteder og i kulturlandskapet der forekomsten av kulturminner anses som mer truet.

Lovverket er bra nok, men systematiske registreringer mangler

Er problemet at vi mangler et lovverk for å sikre kulturminnene i Marka? Nei, kulturminnene skal være sikret av kulturminneloven, skogloven og markaloven, som alle har som ett av sine formål at det skal tas nødvendige hensyn for å sikre kulturminner mot ødeleggelse; både de som er åpenbare og de som er skjult under bakken. Kulturminnene skal også være beskyttet av skognæringens egen miljøsertifisering av skog.

De registrerte kulturminnene lever faktisk også et «farlig liv» i Oslomarka. Det oppdages f.eks. stadig at oldtidsveier og andre vernede veifar kjøres i stykker av skogsmaskiner. Men det største problemet er at ikke-registrerte kulturminner «eksisterer ikke» og mangler beskyttelse. På samme måte som sjeldne og truede planter og dyr er truet, selv om naturangfoldsloven, skogloven og markaloven skulle gi dem den nødvendige beskyttelse.

Når mye ikke er registrert, aner vi ikke hva som blir ødelagt! Dette påpekes også av Øberg og Strøm: «Vi må finne kulturminnene før skogsmaskinene gjør det» (forskersonen.no). Resultatet er at en ukjent mengde med kulturminner blir ødelagt og går tapt for alltid. Og tapene øker ettersom større og tyngre maskiner får dominere i skogbruket. Dette kan ikke være akseptabelt som grunnlag for «kunnskapsbasert forvaltning».

Hvorfor engasjerer Naturvernforbundet seg i vern av kulturminner?

Det å være bevisst kulturminnene er en viktig del av opplevelsen i Marka, og gir innsikt i og perspektiv

Ingeborgsetra ved Damtjern i Ringerike. En av mange setre som forfaller i Oslomarka. Foto: Bjørn Faafeng.

Containere fra flyslipp under 2. verdenskrig. Disse ligger i Finnassdalen nord for Spålen. Foto: Bjørn Faafeng.

på tidligere tiders bruk av området. Derfor omfatter også registeringsmetodikken for vern av friluftslivs-områder i Marka også kulturmiljøer og kulturminner. Brukere av Marka kan sjekke ut eventuelle kulturminner før de legger ut på tur, under selve turen, eller etter at de har kommet hjem. Kulturminnene setter vårt forbrukssamfunn og våre egne liv i et historisk perspektiv. Derfor engasjerer vi oss.

Registrering av kjente og ukjente kulturminner i «Kulturminnesøk»

Som nevnt er innholdet i den offisielle databasen for kulturminner, Askeladden, svært mangelfullt. Nå har Riksantikvaren utviklet en ny database: Kulturminnesøk, som allmennheten har tilgang til. Her er alle Askeladdens registreringer lagt inn. Tanken er at publikum kan legge til sine egne kulturminner, som de har observert i Marka, har lest om i aktuell litteratur eller har blitt gjort kjent med f.eks. gjennom Kjentmannsmerket. Registreringer kan enkelt legges inn i kulturminnesok.no med plassering i kartet, et sammendrag av den tilgjengelige informasjonen og gjerne med egne fotografier. Kildehenvisninger og lenker kan også legges inn.

Det finnes store mengder dokumentasjon på kulturminner innenfor markagrensen i bøker, tidskrifter og avhandlinger. De fleste trykte medier i Norge kan søkes og leses på Nasjonalbibliotekets nettside nb.no. Lokale historielag og enkeltpersoner har i tillegg mye kunnskap som kan og bør registreres i Kulturminnesøk.

Kommunalt ansvar!

I 2015 ble det vedtatt nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging der kommunene tillegges hovedansvaret for å «identifisere, verdisette og forvalte verneverdige kulturminner i tråd med

nasjonale mål». Riksantikvaren oppfordrer kommunene til å gjøre vurderingen om et kulturminne er verneverdig, og prioritere et utvalg som skal inngå i en politisk vedtatt kulturminneplan. Kommunene har naturligvis ikke ressurser til å følge opp dette godt nok.

Hva kan Naturvernforbundet og andre «frivillige» bidra med?

Først og fremst kan vi legge press på kommunene om å ta på alvor det ansvaret de har for registrering av kulturminner, og be dem om å tilby samarbeid med frivillige. Det sier seg selv at det er enklere å ta hensyn til verdier som er stedfestet og beskrevet! Vi kan også kreve at kommunene stiller krav om forundersøkelse av kulturminner i områder der det skal foretas større inngrep, f.eks. flatehogst, veibygging e.l. på samme måte som det skal gjøres miljøundersøkelser ved inngrep i biologisk verdifulle livsmiljøer. Og vi kan stille krav til hva som bør være med i en kulturminneplan.

Det er nylig etablert et samarbeid mellom NOA, historielagene i Oslo og venneforeningene for Lil-lomarka og Østmarka for å legge press på Riksantikvaren til å prioritere registrering og ivaretagelse av kulturminner innenfor markagrensen i Oslo kommune. Tilsvarende samarbeid trengs i alle de 17 kommunene som har arealer i Marka. Vi trenger en dugnad for å få registrert kulturminner innenfor markagrensen. Det kan være den mest effektive måten å gi dem beskyttelse på.

Blir du med på dugnaden? Kontakt meg gjerne for kommentarer eller spørsmål på epost: bjan-fa@gmail.com

Gammel ferdselsvei ved Fortjern i Nordmarka. Slike veier var grunnlaget for etablering av de første blåmerkede stier i Marka på 1920 og -30-tallet. Utsnitt av litografi av J. F. Eckersberg 1885: «Parti fra Nordmarken», Oslo Museum/ Digitalt Museum (CC/BY).

JULEGAVETIPS

NOAS PRAKTBØKER OM MARKA, NATUR OG NATURVERN

Det er ikke bare markakalenderen som tar seg godt ut under juletreet!
Ved å gjøre julegaveinnkjøpene blant bøkene i NOA-butikken støtter du samtidig NOAs arbeid.

NATURGLEDE, ØKOSORG OG FREMTIDSHÅP | 250,-

Ved kjøp av 5 eller flere 200,-/stk.

Denne boka er en hyllest til naturopplevelsen. Gjennom dikt, skildringer og naturfoto ønsker forfatterne å løfte fram opplevelsverdier og gi dem den anerkjennelsen som de fortjener. Vi kan likevel rammes av en økosorg som tærer på fremtidshåpet. Denne boka forsøker å formidle både naturgleden, økosorgen og fremtidshåpet.

Tekst: Sigmund Hågvær.
Foto: Naturfotograf Jørn Bøhmer Olsen. 143 sider, rikt illustrert.

250,-
pr. stk.

GRØNNE TEKSTER | 200,- KAMPANJEPRIS

«Grønne tekster» gir deg spennende gløtt inn i naturvernets historie de siste hundre år. Utvalgte tekster fra aviser og tidsskrifter belyser kampene for å bevare våre siste urskoger, uregulerte vassdrag eller intakte fjellformasjoner og fjordlandskap. Andre temaer er advarsler mot miljøgifter og hvorfor atomkraftverk så vidt ikke ble realisert i Norge. Tekstene viser godt hvordan enkeltpersoner ofte har vært både varslere og pådrivere, og at vi ikke kan overlate naturvernet til myndighetene alene. I vår tid trenger vi mer enn noen

gang inspirerte og motiverte ildsjeler, samt kraftfulle miljøorganisasjoner. Når lederne ikke leder, må trykket komme nedenfra – fra dem som ser at «business as usual» leder oss inn i fremtid vi ikke ønsker.

Redaktør: Bredo Berntsen.
113 sider, illustrert.

DE SISTE EVENTYRSKOGENE | 400,-

All skog du ser er ikke skog. Etter 65 år med industriell skogsdrift har omtrent 85 prosent av skogen i Oslo-marka blitt til kjedelig og biologisk fattige ansamlinger av grantrær, plantet på rekke og rad på samme tid. Men det fins fortsatt lommer med nesten urørt skog i Marka, som kan gi de mest fantastiske opplevelser: Eventyrskogene. Her står grove kjempetrær mellom unge spirer og falne kjemper. Skogene er

naturlig aldret, varierende, og terrenget dramatisk. La Gjermund Andersen lede deg gjennom de aller siste eventyrskogene i denne boka.

Tekst: Gjermund Andersen.
Med turkart hvor eventyrskogene er avmerket!

ARTSMANGFOLD I SKOG | 150,-

Norske skoger er viktige levesteder for et stort antall arter, og halvparten av de trua artene i Norge lever i skog. Men vi vet for lite om hvor vi har skoger som er særlig artsrike og viktige for naturmangfoldet å ta vare på. For å kunne drive god forvaltning av skogen, trenger vi mer kunnskap om hvor naturverdiene befinner seg. Håndboka om signalarter i skog på Østlandet har som hensikt å lære opp artsjegere og brukere av skogen til å gjenkjenne arter og områder med høye naturverdier, og å bidra med viktig kunnskap om artsmangfoldet i skog.

Forfattere: Helene Lind Jensen, Maria Hertzberg og Erik Olfert Kagge.

150,-
pr. stk.

KJØPSINFORMASJON: Bøkene kan kjøpes direkte fra NOA sitt kontor på Søndre Sandås ved Sognsvann: Sognsveien 231, 0863 Oslo. Eller bestilles på tlf. 22 38 35 20, på epost noa@noa.no eller ved å legge inn en bestilling i NOA-butikken: www.naturvernforbundet.no/noa-butikken/category4156.html. Ved post-forsendelse legges det til porto og eksp. gebyr. Flere gavetips finner du i NOA-butikken! www.naturvernforbundet.no/noa-butikken/category4156.html

Inntektene fra boksalget går i sin helhet til NOAs arbeid for naturen og miljøet i Oslo og Akershus.

EN BYSKOGENES HEDERSMANN

Ragnar Andreassen er gått bort, 89 år gammel. Som skogsjef hos Løvenskiold og senere i Oslo kommunes skoger hadde han en stor påvirkning på skogbruket i Marka. Ingen skal legge skjul på at vi i naturvernet hadde

manget et nappetak med Ragnar i den første posisjonen, men det er som skogsjef i kommuneskogene han virkelig gjorde grep som vil bli stående.

Da Ragnar kom til Skogvesenet (forløperen til Bymiljøetaten) var flatehogstene dominerende. Med et hogstkvantum på 25.000 kubikkmeter i året ble det store, synlige og omstridte inngrep i gammelskogene. Ragnar reviderte mål og retningslinjer for skogene og utarbeidet en ny flerbruksplan i tråd med bystyrets vedtak om at i Oslo kommunes skoger skal alle andre interesser prioriteres foran størst mulig utbytte av skogsdriften. Ragnar var klar på at det var Oslos innbyggere som var hans oppdragsgiver, og at deres ønske opplagt var en annen kurs. Fordi publikum klart uttrykte ønske om å oppleve gammel skog, foreslo han å redusere det årlige hogstkvantumet fra 25000 m³

til 8500 m³. Samtidig skulle andelen flatehogst reduseres betydelig – til fordel for plukkhogst og et mer kontinuerlig skogbilde.

Grundig og faglig godt forankret arbeid, med en eksemplarisk demokratisk involvering av Markaorganisasjonene, medførte at Bystyret – enstemmig – vedtok den nye kursen. Det nyter vi godt av den dag i dag.

Ragnar var en god fagmann og han var lojal mot sine arbeidsgivere. I kommuneskogen uttrykte han tydelig lojalitet til Oslos befolkning. For oss som fikk gleden av å samarbeide med ham i målsetningsutvalget fikk vi raskt inntrykk av en som ville forene flerbruksinteressene med et godt, naturvennlig skogbruk.

Det var derfor med stor skuffelse vi mottok et hyggelig brev fra Ragnar, der han takket for godt samarbeid, som dessverre ble avsluttet som følge av at han sa opp skogsjefstillingen – i protest mot en omorganisering av etaten han lenge hadde advart mot. Han sto også her rakt i stormen, og tok konsekvensene av sin faglige overbevisning.

Vi i Naturvernforbundet i Oslo og Akershus (NOA) minnes Ragnar i takknemlighet for den innsatsen han gjorde for byskogene og for den tiliten han viste oss i arbeidet. Fred over hans minne!

BOKOMTALE

Av Ingunn Lund-Vang

Nyttig om arts mangfold i skog

Dette er boka du må ha med i ryggsekken ute på tur i skogen. Med den nye felthåndboka «Arts mangfold i skog – en håndbok i signalarter på Østlandet» lærer du å gjenkjenne arter og områder med høye naturverdier, og gir deg god kunnskap om arts mangfoldet i skog.

Den forteller ikke bare hvilke arter du ser, men også hvilke skogsmiljøer de ulike artene befinner seg i. Det finnes artsbestemmelsesapper, men det er ikke alltid de er presise, og da er det kjekt å ha ei fagbok i sekken som gir deg ordentlig beskrivelse av både arten og forvekslingsarter. Satser du på å bli en ekte artsjeger, er denne boka et godt læremiddel på veien.

Boken er et samarbeid mellom Biofokus, Sabima og NOA/Naturvernforbundet i Oslo og Akershus.

Den er forfattet av Maria Hertzberg, økolog i Biofokus, Helene Lind Jensen, biolog i Biofokus, og Erik Kagge, biolog i NOA.

Kan kjøpes i NOAs nettbutikk, eller på kontoret på Søndre Sandås. Pris kr. 150.

SETT OG SAKSET
av Ingunn Lund-Vang

Nytt rovdyr i Norge

Vi har fått et nytt rovdyr i Norge, som har innvandret på egne poter. Det er gullsjakalen som har bosatt seg i landet vårt etter en lang vandring nordover, og har kommet via nord i Sverige. Den har opprinnelse fra Tyrkia, Balkan, Myanmar og Thailand. «Bestanden har plutselig eksplodert, og økte med 886 prosent på 15 år», skriver Dagens Næringsliv som har laget en stor reportasje om sjakalens inntog i Norge.

Den første observasjonen av en sjakal i Norge ble gjort i Finnmark, nærmere bestemt i Lakselv, i 2019. Året etter ble det sett en sjakal i Kåfjord i Troms.

Representanter for reindriftsnæringen har allerede søkt om å få skyte sjakalen, men Reindriftsnæringen mener de har mer enn nok problemer med ørn, jerv, gaupe, ulv og bjørn, og ønsker ikke etablering av et nytt rovdyr i Troms og Finnmark.

Gullsjakalen regnes ikke som en fremmed art, da den har kommet til Norge på egne bein, og det er ulovlig å skyte den.

Av Ingunn Lund-Vang.

Stubbesitter

«I BEGYNNELSEN SKAPTE GUD MARKA.»

KreativStrek/Sundhell

Slik begynte Erik Sture Larre (1914–2014), mangeårig forkjemper for Marka som en drivende leder for Oslo og Omland Friluftsråd, et innlegg i 1986 om folkets rettigheter til Marka. Hentet fra *Markagleder*, Oslo 1986.

Jeg sitter på min vante stubbe oppe i Lauvåsen med min kjære hundevenn Leika som allerede er øm i halen av å lo- gre gledestrålende over nok en fin dag til å snappe humler og nok av røtter å dra opp.

Larre fortsetter: «Og menneskene ferdes fritt i denne paradisesets have. Marka var i alles eie. Slik var det i uminnelige tider. Etter at fangst- og fiskekulturene var over og en begynte å dyrke jorden, ble de også bosatte. De utøvet da en slags eiendomsrett til grunnen som de drev sitt landbruk på. Dette ble godtatt, da denne eiendomsretten ikke i praksis hindret andre i deres behov. (...)»

Det kan reises spørsmål om eiendomsretten til Marka uten almuens

bruksrettigheter kan være ervervet ved hevd. Denne ervervsmåten forutsetter imidlertid at erververen er i den gode tro at han kan erverve en statsallmenning uten bruksrettigheter. Vårt lovverk fra de eldste tider utelukker denne gode tro. En annen forutsetning for erverv ved hevd er at man *besitter* eiendommen. Det vil si at man må ha utøvet en tydelig eksklusiv eiendomsrett, men denne siste betingelse er heller ikke oppfylt i det eiendomsretten til å begynne med helt og holdent var hver manns og siden Harald Hårfagres tid delt med kongen. Den frie ferdselsretten som gjelder i all utmark og frossen mark over hele Norge fra uminnelige tider til dags dato, er et eksempel på at flere kan ha rettigheter på samme areal.»

Jeg tenker den satt, og er verdt og gjenta!

Vi høres av.

LYSPUNKT

Det er grått og vått i skogen.
Snart kveld.
Med brunt høstløv i stien.

Men så: en revne åpner seg der oppe.
En gyllen stråle slår inn mellom stammene.

Nesten flatt skyter den fram.
Og treffer en frodig mosetue
på en gammel stein.

Bare denne opplyste flekken
like ved meg.

Strålen skjelver.
Gulrødt lys på saftiggrønn mose.
Det blir en nesten selvlysende blanding.

En liten stund.
Så lukker himmelen sin spalte.

Og det blir langsomt mørkt i skogen

DIKT

Av Sigmund Hågvar
fra boken «Naturglede,
økosorg og fremtidshåp».

LOKALLAG I NOA

Sist oppdatert: 25.8.2022

Send rettelser til noa@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I ASKER

Kontaktperson: Jan Häusler, 982 99 667, asker@noa.no

NATURVERNFORBUNDET I BÆRUM

Kontaktperson: Kari Balke Øiseth, 905 18 537, baerum@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I GRORUDDALEN

Kontaktperson: Helge Braathen, 992 28 966, groruddalen@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ JEVNAKER

Kontaktperson: Jan Wilhelm Holst, 959 38 698, janwholst@hotmail.no

NATURVERNFORBUNDET I LILLESTRØM

Kontaktperson: Sverre Solberg, 959 98 790, lillestrom@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I LØRENSKOG

Kontaktperson: Tom Clark, 977 10 561, lorenskog@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NANNESTAD/GJERDRUM

Kontaktperson: Todd Nore, 932 31 716, todd_nore@hotmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NES

Kontaktperson: Karin Olsen, 419 20 615, nes@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET PÅ NESODDEN

Kontaktperson: Peter Schjølberg, 908 46 613, peterschjo@gmail.com

NATURVERNFORBUNDET I NITTEDAL

Kontaktperson: Hiltrud Hemmersbach, 67 07 95 44, nittedal@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I NORDRE FOLLO

Kontaktperson: Bjørn Gunnar Ganger, nordrefollo@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO NORD

Kontaktperson: Karina Sætersdal Nilssen, oslonord@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO SØR

Kontaktperson: Ingvild Melvær Hanssen, oslosor@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO VEST

Kontaktperson: Colin Murphy, 481 43 588, oslovest@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I OSLO ØST

Kontaktperson: Torgeir Vestre, 417 58 650, osloost@naturvernforbundet.no

NATURVERNFORBUNDET I ÅS

Kontaktperson: Rebekka Sundøy Haldorsen (administrativ leder)
og Pernille Frithheim (politisk leder), aas-annv@naturvernforbundet.no

NATURVERNSTUDENTENE I OSLO

Kontakt: natstudoslo@gmail.com

NATURVERNSTUDENTENE NMBU

Kontakt: naturvern@nmbu.no

KNUST OSLO

Kontakt: knust.oslo@nu.no

KONTAKTPERSONER I REGIONER UTEN LOKALLAG

ENEBAKK Kontaktperson: Kjell Arild Ødegård, 473 82 810

AURSKOG-HØLAND Kontaktperson: Yvonne Ødegaard, 477 12 456, yvonneodegaard@gmail.com

KONTAKTPERSONER NATUR OG UNGDOM

OSLO NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Aurora Gozzi Tobiassen, 406 43 348, aurorat@nu.no

VIKEN NATUR OG UNGDOM Kontaktperson: Nora Havstein Håpnes, 416 25 500, norah@nu.no

KONTAKTPERSONER I NOAs TEMALAG

Fjordgruppa: Jan Magnusson, jamagnu@online.no

Frønsvollen: Jens Martin Bertheussen, fv@noa.no

Markagruppa: Bjørn Faafeng, bjanfa@gmail.com

SETT OG SAKSET

av Ingunn Lund-Vang

-Folk følger et tap

Regjeringens varslede meny av tiltak for skog, bør omfatte ordninger som kan redusere den omfattende flatehogsten, mener WWF Verdens naturfond.

I likhet med WWF er også et flertall i befolkningen – 54 prosent – enig i at skogbruket bør ta i bruk alternativer til flatehogst, for å unngå at nesten alle trær i et område hogges samtidig.

Bare 10 prosent er uenig i dette, mens resten – 36 prosent – har ikke gjort seg opp noen klar mening om flatehogst.

Det går fram av en ny spørreundersøkelse gjennomført av Opinion for WWF Verdens naturfond.

Sakset fra Dagsavisen, 11. oktober 2022.

Nå kan du bestille Markakalenderen 2023. Ved å kjøpe Markakalenderen får du 12 flotte markabilder og 12 turforslag i eventyrskog. Kalenderen dekker alle Markas områder, du kan oppdage eventyret i nye og gamle områder, finne naturroen, mulighetene og magien. Ønsker du å dele hele marka med familie, venner eller kolleger er dette julegavetipset til deg som er tidlig ute. Ved kjøp av kalenderen bidrar du til NOAs arbeid med å ta vare på Marka, spre naturkunnskap og naturglede.

MARKAKALENDER 2023

160,-

/stk.

Porto og ekspedisjonsgebyr kommer i tillegg.

BESTILL I DAG: Klipp ut kupongen, send bestilling til noa@noa.no eller ring NOA på 22 38 35 20.

Rabatt ved kjøp av mer enn én kalender. Priser:

1 eks. kr 160,-
2–4 eks. kr 150,-/stk.
5–10 eks. kr 140,-/stk.
11–20 eks. kr 120,-/stk.
Be om pris ved bestilling av mer enn 20 eks.

Merk: Vipps kan ikke benyttes for å bestille kalenderen. Kalenderen er klar for utsendelse i begynnelsen av oktober. Kommer du innom Søndre Sandås ved Sognsvann i kontorets åpningstid eller kjøper kalendere på et av utsalgsstedene slipper du porto og gebyr. Se www.noa.no for liste over utsalgssteder.

Jeg bestiller herved eksemplar/er av NOAs Markakalender 2023. Kalenderen koster **160,-/stk.**, porto og ekspedisjon kommer i tillegg. Faktura sendes med kalenderen.

.....
Navn

.....
Adresse

.....
Postnummer og sted

.....
Telefonnummer

DET GIS RABATT VED KJØP AV MER ENN EN KALENDER

160,-/stk. • 2–4 eks. 150,-/stk. • 5–10 eks. 140,-/stk. • 11–20 eks. 120,-/stk.

ADRESSATEN
BETALER
FOR SENDING
I NORGE

posten

Naturvernforbundet
i Oslo og Akershus
Svarsending 2209
0091 Oslo